

23.05.2021

כתוב בעיתון: גיליון 4 להט"בים ואחרים

קורס "כתוב בעיתון" תשפ"א, בהנחיית ד"ר משה שטר

מוש זמיר

הקדמה

ענייני האישות בישראל מסורים בידי הרשויות של כל אחת מהעדות הדתיות המוכרות על ידי המדינה: יהודית, מוסלמית ונוצרית (כמה כנסיות). בתוך כך, ענייני האישות של בני הדת היהודית מסורים בידי מוסד הרבנות. כתוצאה מכך, חוקי הנישואין במדינת ישראל כפופים לחוק הדתי, והם נמצאים תחת ערכאה שיפוטית-דתית. המצב המיוחד הזה, שבו מתקיימות שתי ערכאות שיפוט במקביל, מתקיים רק בישראל בהשוואה לשאר המדינות במערב. החוקים הללו מקשים על ציבורים נרחבים באוכלוסייה בישראל ומפלים אותם, וביניהם נשים עגונות שלא יכולות להינשא בשנית, מסורבי ומסורבות גט ובני אדם שמעוניינים להינשא עם בני מינם- גברים עם גברים ונשים עם נשים – קהילת הלהט"ב.

אם כן, אין ספק שבהשקפה דמוקרטית-ליברלית, החוקים הללו מפלים בני אדם רבים בישראל. לצד זאת, יש לזכור שציבור נרחב בישראל (היהודי, הדרוזי, המוסלמי ועוד) הוא שמרן, ובעל זיקה למסורת ולחוקי הדת, ויתכן שהוא אף תומך בחלק מהחוקים הללו. המורכבות הזאת באה לידי ביטוי לא אחת גם בכנסת ישראל, והעובדה שעד כה החוק לא שונה מוכיחה שיש מספיק כוח פוליטי כדי להשאיר אותו. ניכר ששתי הגישות הללו: הדתית-מסורתית לעומת הליברלית, מגיעות להתנגשות חזיתית בכל מה שקשור לנישואים אזרחיים ולנישואים חד-מיניים.

על ההתנגשות הזאת, על סוגיות שעוסקות בדת ובמדינה, ועל היחס לקהילת הלהט"ב בישראל בשנת 2021 תוכלו לקרוא בגיליון הקרוב. כל הכתבות נכתבו מפי סטודנטיות וסטודנטים בחוג לאזרחות וללימודי דמוקרטיה במכללת אורנים.

להט"ב, פסולי חיתון ועוד

סיון בן יוסף

"סיון, היא קראה בלחץ מה אני עושה?"

הירגעי עניתי, את מלחיצה אותי, מה קרה?

אל תשאל, "הבטתי בתעודת זהות שלו והוא כהן."

לפני כעשרים שנים חברה טובה שלי הכירה בחור מקסים, האהבה ביניהם הייתה רק בתחילת דרכה, אולם מהרגע הראשון ניתן היה לראות את החיבור המושלם ביניהם והעתיד היה נראה מבטיח.

איני יודעת כיצד קרה הדבר אך יצא והם לא דיברו על שמות המשפחה שלהם. אולם כאשר היו בכיסה למועדון אשר מחייב הצגת תעודת זהות בכניסה אליו, הביטה חברתי בתמונה בתעודת הזהות שלו ו"במקרה" ראתה ששם משפחתו הוא כהן.

עיניה חשכו, היא הייתה גרושה, אומנם נישואיה היו קצרים ביותר כחצי שנה בלבד, לשמחתנו גילתה במהרה כי נישאה לפסיכופט ומיהרה לברוח, למזלה הגט ניתן במהרה ובאופן מפתיע ללא כל מניעה מצידו.

ניסיתי להרגיעה, אך ללא הועיל, היא כבר הבינה שהיא ניצבת בפני בעיה מורכבת אשר אין לה פתרון.

משסיימנו לשוחח, או ליתר דיוק לבכות יחד פניתי לבן זוגי דאז ושיתפתי אותו במה שקרה, הוא ישר ענה שאין מה לעשות והיא מוכרחה להיפרד ממנו.

לא הייתי מוכנה לקבל זאת והתעקשתי שחייב להיות פתרון כלשהו. לכן פניתי לרב שלי, סיפרתי את פרטי המקרה והרב ענה את אותה תשובה, אין מה לעשות: השניים לא יוכלו להינשא כדת וכדין.

האח הבכור של בעלי מאומץ, וכאשר הוא ניגש לרבנות בכדי להינשא לפני כשלושים שנים התבקש להמציא אישורים כאלו ואחרים של הוריו הביולוגיים. משהסביר ברבנות כי מבחינתו הוריו היחידים הם הוריו המאמצים נענה כי בכדי להינשא כדת וכדין יהיה חייב להביא את האישורים שהתבקש להביא.

מקרה זה ועוד רבים ממחישים את הנוקשות בנושאים מסוימים ביהדות ובדת בכלל.

דת היא נושא מורכב ולא פשוט ובמקרים רבים, בעיקר ביהדות לא ניתן להתגמש בחוקי הדת ולשנותם.

ישנם מקרים והלכות אשר מטרתן להקל בנושאים מסוימים כגון: כתיבה בעט שבת במקרי חרום, התר לעלות במעלית שבת ועוד.

אולם חוקי גיור או נישואים לפסולי חיתון, להט"ב, כהן וגרושה, נישואי תערובת ועוד מורכבים ורגישים מאוד וכעיקרון אינם ניתנים לשינוי כזה או אחר, כך שאם אדם רוצה להינשא כדת וכדין עליו לעמוד בקריטריונים ברורים אשר לדאבוני אינם ניתנים לגמישות ושינוי.

באשר לזכויות הלהט"ב, זה נושא כאוב מאוד. אני גורסת שבשנות האלפיים ראוי אדם לבחור לחיות כפי רצונו כל עוד הוא אינו פוגע באחר.

בחירתו של אדם לחיות עם בין המין הזהה לא אמורה לפגוע באנשים אחרים ולכן אין לנו זכות להתערב בחייו האישיים-כשם שהוא אינו מתערב בחיי האישות שלנו, אל לנו להתערב בשלו.

עצוב לי לקרוא שישנם אנשים אשר נאלצים לטוס לחו"ל בכדי להינשא או נאלצים להשתמש בשירותי פונדקאות בחו"ל. אני גורסת כי יש לאפשר נישואים אזרחיים בישראל למי שיבחר בכך כולל כמובן מתן זכויות מלאות הניתנות לכל זוג אחר.

כמו כן עצוב לדעת כי לא מאפשרים לזוגות חד מיניים להביא לעולם ילדים בהליך פונדקאות בישראל. ישנם הורים חד מיניים מופלאים אשר מגדלים את ילדיהם באהבה רבה וילדיהם מאושרים מאוד חוזים לבית מלא באהבה ואושר.

הלוואי וכולנו נשכיל להבין שרק בורא עולם רשאי לשפוט ולבקר מה נכון ומה לא והחשבונות שלנו הם מולו. הלוואי וכולנו נלמד לקבל את השונה, להכיל, לאהוב ללא שיפוטיות.

להט"בים ונישואים מעורבים

רנא עאמר

מבין כל הסוגיות אשר דנו בהן במהלך הקורס הזה, הסוגייה הזו בעיניי היא המורכבת ביותר והרגישה ביותר. באופן אישי, הסוגייה של להט"בים גורמת להתנגשות בעולמי האישי, הדתי החברתי, כך שמחד גיסא אני דרוזית אשר מאמינה בחוקי הדת, מתנהלת ברוב תחומי החיים שלי על פי עקרונות הדת, והדת שלי מתנגדת ללהט"בים באופן גלוי וברור שלא משתמע אחרת, זוהי טומאה ומעשה אסור הלכתית דתית, ומאידך גיסא, כמורה לאזרחות וכצעירה שחייה במציאות לא דתית במציאות שבה הערכים השתנו, ובעיקר כמורה שאמורה להעביר לתלמידים שלי את הערך המרכזי של חופש כולל חופש מיני. על כן, אינני יודעת לקבל עמדה.

ולכן אני רוצה להתייחס לנישואים מעורבים מנקודת מבט החברה והדת הדרוזית. הדת הדרוזית הנה דת סודית ואדם נולד להיות דרוזי כי הנשמה שלו עברה גלגול והוא נולד להיות דרוזי כך שזו היא דת סגורה שאף אחד לאי יכול להיכנס אליה. התפיסה הדתית הזו מונעת נישואים מעורבים בכלל, ונשים דרוזיות שהתחתנו מחוץ לעדה הוקצו והוחרמו מהחברה הדרוזית, ולעיתים אף גורלן היה מר יותר. בעוד שגברים דרוזים אשר התחתנו מחוץ לעדה הדרוזית זכו לביקורת מצד החברה ולעיתים לחרם אבל התגובה מעולם לא הייתה אלימה או חמורה יותר מאשר חרם חברתי.

אלא שבשנים האחרונות בשל התרופפות הבקרה החברתית והשינוי הערכי שעוברת החברה ישראלית באופן כללי כולל החברה הדרוזית אנו רואים התגרות במסורת ובתרבות ובערכים המסורתיים שמנעו נישואים מעורבי כלל וכלל, בעיקר בקרב צעירים דרוזים שנוטים לא לקבל את המסורת והערכים ומבקשים להתחתן מחוץ לעדה. המגמה הזו הנה מגמה מאוד מצומצמת בשל גורמים שונים: השליטה של אנשי הדת במתרחש בחברה הדרוזית עדיין חזקה, תחושת הסולידריות של החברה הדרוזית היא גבוהה מאוד, הדרוזים רואים את עצמם כמיעוט בתוך מיעוט ועל כן הם משמרי את הזהות והתרבות שלה יותר מאשר סקטורים אחרים בחברה הישראלית, היחסים בין עדות שונות בישראל (מוסלמים או נוצרים) מקשות על נישואים מעורבים בין דרוזים לנשים מעדות אחרות.

כאישה דרוזית שני הנושאים שנדונו ביחידה זו הם נושאים רגישים, אני יכולה להצהיר ולהגיד כי אני בעד חופש מיני שכל אדם יעשה את מה שהוא חושב שזה טוב לו, או שכל אדם יתחתן עם מי שטוב לו אתה או אתו ללא קשר לשיוך הדתי או העדתי שלו, אבל אני לא חושבת כי החברה הדרוזית מוכנה לזה עדיין, שכן הומואים נתפסים כיצורים מעוותים, כטמאים לעיתים שבעבר החברה הייתה מכה אותם ומתאכזרת בכל צורה, קל וחומר אם מדובר בטרנסג'נדריות שעלול להביא להשלכות מאוד חמורות. לסיכום, איני יודעת אם יחול שינוי בחברה הדרוזית ואיני יודעת אם אני בעד או נגד.

אי אפשר לאכול את העוגה ולהשאיר אותה שלמה

זוהר ברונשטט

מוסד הרבנות בישראל התכנס לראשונה ב-1921, והוא עומד איתן מאז ועד היום. למרות שבעת הקמתו היו קולות שונים ומגוונים אשר תהו על מהות תפקידו, נראה כי עם הקמת המדינה היו גורמים פוליטיים רבים שדחפו למיסוד והסדרה של מעמד הרבנות הראשית- מחוק שיפוט בתי הדין הרבניים, דרך חוק הדיינים ועד להקמת המשרד הממשלתי לענייני דת. כל עניין ההסדרה הזה הוא עוד טביעת רגל לחיזוק הממד "היהודי" בנוסחת יהודית ודמוקרטית.

בתוך נוסחת הקמת וקיומה של המדינה הזו, ישנו משחק מתמשך של איזונים על "יהודית" ו"דמוקרטית". במשחק הזה, לכל צד יש את הישגיות הפוליטיות הדוחפות יותר לכיוונו, שואפות לקדמו ולבסס אותו בצורה יותר חזקה. בשנים האחרונות, אנו עדים שהמלחמה הזו על שני הצדדים רק הולכת ומחריפה- מחד, העולם נהיה יותר גלובלי, דבר ההוביל לחשיפה מוגברת למגוון רחב יותר של דעות, עמדות, נטיות ועוד. חשיפה זו מייצרת מרחב יותר ליברלי, ונותנת לכולנו הזדמנות להציף למדינות המקדשות את חירויות הפרט ואת הדמוקרטיה המהותית. מנגד, ככל שהחברה הישראלית נהייתה יותר ליברלית כך גם הלך והתחזק הקול השמרני הקורא לשמירה וחיזוק ההיבט היהודי במדינתנו, ניתן לראות היבטים מובהקים לכך בגדילת המנדטים של המפלגות החרדיות, הקמתן של מגוון מפלגות יהודיות ציוניות, ועד מלחמה שאינה נגמרת על המרחב הציבורי ועל הדברים המתקיימים בתוכו.

לתפיסתי, יהודית ודמוקרטית לעולם לא יוכלו באמת ללכת יחדיו. תמיד יש מי שישלמו את המחיר על כך, ואם בדיני אישות עסקינן, המחיר הוא גדול. אני לא מצליחה לתפוס את ההיגיון העומד מאחורי ביטול חירות הנישואין במדינה המתיימרת להיות הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון. סוגיית הנישואין האזרחיים היא מופע פוליטי לחלוטין, שכל מטרתו היא להראות איזו יד חזקה על העליונה. הרי במובן הפשוט, אם יתאפשרו נישואים אזרחיים בישראל, הרי אין שום סיבה שהדבר ישפיע על מי שבחר בין כה וכה לערב את מוסד הרבנות בטקסו. במובן המורכב היכולת לבחור בין שני סוגי הטקסים תבסס את ההיבט הליברלי, הדמוקרטי במדינתנו, ובכך תאיים על השמרניים שבקרבו.

ברמה האישית, אני יודעת להגיד על עצמי באופן חד וחלק שעל אף שאני יכולה להתחתן ברבנות (מערכת יחסים הטרואסקסואלית), ושנינו יהודים- לעולם לא אשתף פעולה עם הממסד הזה. גם בבוא היום בו נבחר למסד את מערכת היחסים שלנו, הסוגייה הזו כבר פתורה עבורי ועבור בן זוגי עוד מהדייט השלישי. אין אנו נשתף פעולה עם מוסד שפועל באופן אקטיבי להדיר אוכלוסיות ספציפיות בחברה הישראלית ולפגוע בזכויותיהם הבסיסיות.

דת, מדינה ולהט"ב

מאי לאופר

אי אפשר לאכול את העוגה ולהשאיר אותה שלמה. לא ניתן להיות גם יהודית, גם דמוקרטית. המחיר גדול מידי, עבור מי שמשלמים אותו ברמה האישית בפרט, ועבורנו כחברה דמוקרטית בכלל.

בעולם בכלל ובישראל בפרט בשנת 2021, אין אפשרות לכלל האזרחים להתחתן במדינתם. נושא בעיות האישות במדינה נתון תחת חסותם של מוסדות הדת, הוא יוצר התנגשות גדולה ועמוקה בין זרמים שונים של אוכלוסיות. אקצין (?) ואגיד כי נוצר שסע של ממש בין מנועי החיתון ותומכיהם לבין מתנגדי רעיון זה. מוסד הרבנות בישראל אחראי שהנישואין במדינת ישראל יהיו על פי ההלכה והמסורת של היהדות. על פי חוק בתי הדין הרבניים (נישואין וגירושין) שנחקק בשנת 1953- בתי הדין הרבניים הם הסמכות הבלעדית לערוך גירושים ונישואים באוכלוסייה היהודית. עובדות אלו יוצרות סתירה עמוקה ורגשות קשים בקרב אוכלוסיות אשר לא מותרות לנישואין "כדת משה וישראל" וביניהם הקהילה הלהט"בית. לא רק הדת היהודית מדירה את הלהט"בים מחוץ לחוקי האישות. במדינת ישראל יש עוד דתות דומיננטיות כגון: הנצרות והאסלאם. ובדומה ליהדות גם בדתות הללו להט"ביות אינה "כשרה".

מדינתנו היא מדינה יהודית ודמוקרטית ועל כן חשוב לי להגיד שעל אף רגשותיי הסותרים בנוגע לסוגיית האישות במדינה. אני סבורה כי קיום המדינה היהודית הוא חשוב ונחוץ על מנת לשמר את העם והמורשת. אך עם זאת ליהדות יש צדדים רבים ולפי דעתי רק צד קיצוני לוקח חלק מרכזי בהחלטות של העם היהודי. התורה שניתנה לעם היהודי לפני כאלפי שנים היא הדבר שעליו אנו מתבססים ברוב תחומי החיים במסגרת הדת היהודית. כמדינה מפותחת ומודרנית, מצב זה הוא לא הגיוני ופוגעני כלפי הרבה מאוד גורמים. ראשית עם התפתחות הקדמה, יש צורך להכיר בהתקדמות העולם ולהתקדם יחד איתו. כמובן שלכל אדם יש התקדמות בקצב שונה, אך לא ניתן להתבסס על דברים מאוד מיושנים מבלי לשקול לחדשם בכלל ולעצב אותם על פי מסלול חיינו כיום. שנית, על בסיס היותנו מדינה דמוקרטית, זכותו של כל אדם להינשא למי שהוא רוצה ולא להיות מופלה לרעה על בסיס דת או מין. כאמור כולנו בני אדם שונים אשר מתפתחים בצורה שונה במסלול חיינו, מוסד הרבנות יוצר הסללה ברורה לכל העם היהודי ומדיר חלק נכבד מהאוכלוסייה שאינו יכול או רוצה (בגלל החוקים הנוקשים) להתחתן תחתיו.

כאשר אני חושבת על מדינת ישראל אני רואה הרבה היבטים דמוקרטים שאכן מתממשים בתוכה, התהליך תמיד פעיל וקורה, אך אין ספק שבגלל "היהודית" קשה מאוד להניע דברים כאשר זרם אחד של היהדות שולט. אני חושבת שהיהדות היא דת נפלאה, אך שמגיעים לנקודות קיצון בתוכה (כמו כל הדברים הקיצוניים)

היא יכולה להיות פוגעת מאוד בחלק מהאוכלוסיות במדינה. זכות האדם הלהט"ב כאדם בעל זכויות שוות לכל אדם אחר, היא לממש את ברית אהבתו כרצונו. לצערי אין אפשרות כזאת במדינה ישראל אף על פי השינויים שחלו בשנים האחרונות.

יש צורך מהותי להפריד בין מוסדות הדת למוסדות המדינה, אני סבורה כי ברגע שתהיה אפשרות אזרחית להתחתן השסע שנוצר ימוגר לאט לאט. הבחירה בחתונה אזרחית אינה פוגעת באף אחד אלא רק בסטטוס קוו שמוסדות הדת קיבלו לאורך השנים. אני מכירה המון אנשים דתיים אשר תומכים בחתונת להט"ב ואף חלקם להט"בים בעצמם. ברגע שבן אדם יהודי, דתי מכל זרם שהוא שייך לקהילה הגאה, זה עושה אותו פחות יהודי? פחות דתי? פחות שייך? טמא ואסור? ממש לא !! להפך בדת היהודית ובשאר הדתות יש התייחסות לכבוד לזולת, לערכים ולזכויות שמגיעות לכל אדם. לכל אדם מותר לבחור את אורח חייו מבלי שלאף אחד תהיה הזכות להעיר או לבקר את החלטתו. אני חושבת שבשנת 2021 הגיע הזמן שנתעורר ולא ניתן יד לכפייה שקיימת בימינו בחברה, וסוף סוף נוכל לממש את זכותנו הבסיסית מעצם היותנו בני אדם. מדוע אנשים אשר משתייכים לקהילת הלהט"ב צריכים להרגיש לא שייכים לחברה בה הם חיים בגלל מגבלות דתיות? הם לא צריכים! ולכן חשוב מאוד שהשלטון יעשה מהלך וייתן יד למימוש זכות זו.

החברה שלנו מאופיינת בחוסר סובלנות, חוסר הקשבה וחוסר רצון להסתכל על הדברים באור שונה. ברגע שנפסיק כחברה לחשוב שכולם צריכים להיות אותו הדבר, ונבין "שהשונה" הוא נפלא באשר הוא, נצליח להנחיל ערכים בסיסיים גם בדור העתיד וגם בדורות הוותיקים. אני סבורה שיש צורך להיפתח לעולמות חדשים ולראות בעין חיובית דברים שונים מאיתנו. אהבה זאת אהבה לא משנה מה! אני בטוחה שאפשרות של חתונה אזרחית תפתור המון בעיות וקונפליקטים במדינתנו, ולמרות שאפשרות זו עדיין לא נראית באופן הקרוב, יש בי תקווה שהיא עוד תתממש ואז כולם יראו שאפשר לשלב דת ומדינה.

מעמדה של הרבנות בנושא הנישואים

יאנה פבזנר

תחילה אומר שאני מבינה ומאוד מכבדת את הרעיון בחתונה יהודית שנעשית על פי ההלכה ברבנות הראשית. יחד עם זאת, לדעתי, מדובר במציאות פוגענית ואי אפשר לכפות את החתונה הדתית על האזרחים ולכן, יש דברים שצריכים וחייבים להשתנות. לא ייתכן שחתימה אחת שנחתמת במדינה שונה, אך לא בישראל, היא כל מה שמפריד בין האזרחים בישראל להינשא אחד לשני, זה לא משנה באיזה הרכבי זוגות מדובר (זוגות מקהילת הלהט"ב, זוגות מעורבים, זוגות שאינם נחשבים ליהודים על פי ההלכה ועוד).

משבר הקורונה מנע מזוגות רבים שלא יכולים להינשא ברבנות להתחתן בעקבות ביטולי הטיסות תקופה ארוכה מאוד. אני חושבת שזה משהו שצריך לקחת בחשבון בנושא הנישואים, אי אפשר להסתמך לתמיד על טיסה למדינה זרה גם אם היא שכנה, כי האופציה הזו יכולה להימנע יום אחד בדיוק כפי שקרה בתקופה האחרונה.

באופן אישי, יצא לי להכיר זוגות רבים שאינם יכולים להינשא בישראל כי אחד מהם אינו נחשב ליהודי על פי ההלכה. נושא זה כואב בעיניי מכיוון שבלי קשר לעניין החתונה, קיים ערעור רב ביהדותם של יוצאי ברית המועצות לשעבר (וגם וילדיהם שכבר נולדו בארץ) למרות שכבר הוכרו כיהודים והשתלבו בחברה הישראלית. הערעור הזה מחוזק ומתחזק מאוד על ידי הרבנות, בחסות התהליך המתוח והמתסכל - בירור יהדות, תהליך שלוקח זמן רב רק בגלל עיכובים סתמיים ודחיות הרבנות, תהליך שעסוק בלערער בצורה מוחלטת על יהדותם של הנוכחים בתהליך ולאחר מכן גם יש סיכוי (קטן, אך קיים) שבירור היהדות לא יתקבל ויתברר שהמשתתפים בתהליך לא מספיק יהודים.

רק לפני זמן לא רב גיליתי שחיילות משוחררות ששירתו בצבא כמו כולם (גם בתפקידים קרביים כלוחמות) שאינן לא יהודייה ולכן הן לא נחשבות פה ליהודיות, לא יכולות אפילו למשוך את כספי הפיקדון שמגיעים להן בעקבות השירות הצבאי כדי להשתמש בו לחתונה משום שהחתונה אינה יהודית. הופתעתי והתאכזבתי לגלות שהן לא יכולות להשתמש בכסף שמגיע להן לצורכי החתונה והן צריכות לממן בעצמן את הטיסה שנכפתה עליהן לקפריסין כדי להינשא, בלי שום התחשבות מינימלית מטעם המדינה.

לסיום, הדת אולי כן יכולה להכתיב עם מי להתחתן אבל אני לא בעד שהמדינה תכתיב זאת גם כן לאזרחיה, זכות הבחירה בנוגע למימוש הנישואים צריכה להיות בידיהם. כולי תקווה שיום יבוא ותימצא אלטרנטיבה לנישואים הדתיים, ושהליך הנישואים האזרחיים ייכנס לפועל גם אצלנו במדינת ישראל ולאזרחים תהיה הזכות להתחתן בחתונה שהיא לא בהכרח דתית. הדבר יתרום לנו כחברה בכך שייצור שוויון מסוים בתחום הנישואים ויעזור לאזרחים רבים במניעת כאבי ראש, בירוקרטיות רבות, נטל כלכלי רב וגם תהליכים משפילים מטעם מוסד הרבנות.

נישואים במדינת ישראל

עדן חמו

הדין שהיה קיים בכל הנוגע לנישואין וגירושין לפני הקמת המדינה היה שנישואין וגירושין בישראל ייערכו על פי הדין האישי שחל על בני הזוג. הדין הבריטי-מנדטורי שחל על ישראל כי בני העדות שחיות בארץ ישראל יינשאו על פי דיני דתם האישית התקבע בחקיקה מחייבת של הכנסת. וחוק זה נקרא חוק שיפוט בתי דין רבניים תשי"ג-1953. חוק זה קובע בסעיף 1 כי "עניני נישואין וגירושין של יהודים בישראל אזרחי המדינה או תושביה יהיו בשיפוטם הייחודי של בתי דין רבניים." עוד קובע החוק כי "נישואין וגירושין של יהודים ייערכו בישראל על פי דין תורה (סעיף 2).

בצד אחד עומדים התומכים בהסדר זה שרואים בו הכרח שנועד למנוע את פיצולו של עם ישראל, ומנגד מתנגדי ההסדר טוענים שהוא מהווה פגיעה חמורה בזכויות האזרח. **לדעתי לא ראוי במדינה דמוקרטית, להכפיף את הדין הדתי, בתור הדין המחייב בכל הנוגע לנישואין.** דעתי היא שיש לאפשר נישואים אזרחיים, כמקובל בדמוקרטיה מערבית אחרות, כך שהסדר כזה ייתן מענה לבעיות הנוגעות לבני עדות הלא מוכרות, זרמים שאינם דתיים, להטב"ים, וכל פסולי החיתון לפי ההלכה היהודית.

אני חושבת שהמצב הקיים היום במדינה מהווה כפייה דתית ופוגע בחופש דת וחופש מדת. הסדר זה נוגד את ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, שלפי הכרזה זו זכותם של מי שהגיעו לגיל הנישואים להינשא לקים משפחה ללא הגבלה שמקורה בגזע, בלאום או בדת. בנוסף, המצב הקיים נוגד את מגילת העצמאות, בה נאמר כי מדינת ישראל "תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין.

נוסף על פגיעה בזכויות החברתיות חזכויות האזרח, אני חושבת שהדין היהודי מפלה נשים, כמו נושא העגינות ודין מורדת בבעלה שאינם מוחלים באופן זהה על גברים. בנוסף נשים אינן יכולות לכהן כדיינות בבית הדין הרבני.

דבר נוסף המפליא אותי הוא נושא הדרכת הכלות שהוא תנאי לנישואים בארץ. למה שיכריחו נשים לעבור "הדרכת כלה" כתנאי להינשא בארץ? נשים רבות עומדות במצב אבסורדי שבו הכלה מתושאלת בשאלות אישיות, אינטימיות וחודרניות כמו עניינים אינטימיים שבינו לבניה, על מחזור, על טקסים מיושנים שלעיתים קרובות אין לאישה קרבה או רצון לקחת בזה חלק אך עליה לעשות זאת על מנת להינשא בארץ. אני רואה בתהליך זה תהליך פוגע וכפוי שאינו מכבד את האישה ולדעתי על הרבנות להציע את ההליך הזה ולא להכריח כתנאי לנישואים. נוסף על כך שלאחר בדיקה וקריאת הנושא הבנתי שהדרכת הכלה לא מהווה חסם מפני נישואין בדין תורה, כלומר ההלכה לא מונעת מאישה שלא עברה הדרכת כלה להינשא כדת משה וישראל, אבל בכל זאת הרבנות לקחה על עצמה סמכות שלא ניתנה לה בחוק – לחייב כל אישה לעבור הליך חינוכי. דמוקרטיה – זה לא.

זכויות הלהט"בים, היחס השלילי כלפיהם בממסדים הדתיים ובדיני אישות

איימן פרו

החברה הישראלית היא אחת החברות ההטרוגניות בעולם המערבי. דתיים, חילונים, עולים, ותיקים, מזרחים, אשכנזים וערבים מייצגים מגוון של עמדות ברוב התחומים הקשורים לעתידה של החברה וסדר העדיפויות שלה בתחומים פוליטיים וחברתיים. בהיותה של החברה הישראלית חברה רב-תרבותית, סוגיית הסובלנות כלפי האחר, השונה, מרכזית לעצם הקיום המשותף. הקבוצות בישראל נבדלות זו מזו במידת הסובלנות שהן מגלות כלפי האחר והשונה. ככלל, סובלנות התפתחה בעיקר בחברות שאימצו ערכים פוסט-מטריאליסטיים שמדגישים זהות זכויות אדם (כלומר פוליטיקה של זהות), ואילו קבוצות שמרניות ממשיכות להדגיש ערכים לאומיים וכלכליים שאינם מבחינים בין קבוצות נבדלות בחברה, ואינן מוכנות לקבל דרישות מיוחדות. (המכון הישראלי לדמוקרטיה).

מידת הדתיות היא אפוא המשתנה החשוב ביותר להבנת היחס השלילי כלפי הקהילה ההומו-לסבית בישראל. יש לשער כי ההסבר לכך הוא שבדתות המונותאיסטיות, ובכללן היהדות, היחס לזוגיות חד-מינית שלילי ביותר. הקהילה ההומו-לסבית היא רק דוגמה אחת מיני רבות לקבוצות מיעוט בישראל או לקבוצות שמרגישות מופלות, והיא רק בבואה נקודתית וקטנה ליחסים בין קבוצות בישראל בכלל. המגמה המדאיגה היא שעמדות שליליות בדעת הקהל כלפי קבוצות בחברה מכשירות את הקרקע גם למעשי אלימות נגד חבריהן, בין שמדובר בערבים, בין שמדובר בחרדים ובין שמדובר בהומואים או בלסביות.

אני מנסה תמיד לחשוב על ההבנה הבסיסית של העולם.

בהסתכלות רחבה על העולם ועל הטבע והטבעי וההתנהלות של הדברים ללא התערבות האדם כלל בנושא הקהילה ההומו-לסבית צריך לשאול את עצמנו שתי שאלות:

א. האם הטבע מאפשר?

ב. האם זה טבעי?

האם הטבע מאפשר? כלומר אם גבר מעוניין לנשק גבר או לשכב עם גבר אחר או ההפך אישה עם אישה הטבע אינו מונע זאת והדבר יכול להתקיים רגיל ללא שום מניעה. כלומר הטבע מאפשר זאת. ולא נחקק חוק או נעשתה מגבלה מסוימת שתמנע את הדבר. כלומר לא היה איזה זרם חשמלי שאומר לאדם זה אסור או לא נוצרה כוונה שתישאר לנצח וסימן שכולם יראו שעשה משהו רע שיגרום לאדם לא לעשות את הדבר שוב בחיים.

ובעת שנשאל את השאלה האם זה טבעי? כאן אנחנו מבין שיש התערבות של אידאולוגיה עם תרבויות שהאדם ייצר והחליט. זה לא טבעי שגבר ישכב עם גבר אחר מהסיבה החשובה ביותר והיא זה קוטע את שרשרת ההתרבות וגורם להכחדת האדם דבר מסוכן מאוד ולכן יש למנוע אותו מהיסוד ולהגבילו ולהפוך אותו לקללה ואפילו לנידוי מהחברה ומהקהילה בכלל. דבר שגורם לקהילה הזאת להיות בהגדרה של מיעוט ולא מקובלים בסביבה ובקרבנותנו.

על כן, אמונה שלי לגבי מעמדה החוקי האידיאלי של פעילות הומוסקסואלית נובעת משייכותי לדת ההומוניסטית-ליברלית והיא מהווה חלק עמוק מהזהות שלי, שינוי האמונה שלי בנוגע להומוסקסואליות יכול להגיע רק עם מספר רב של שינויים דרמטיים אחרים באמונותיי.

לכן, כדרכי בעת שיחה בנושא הזה אני מתקשה מאוד לפתוח את הלב שלי ולשחרר את המחשבות שלי. אך למרות הכול, סובלנות היא אבן יסוד בדמוקרטיה בכלל, ובפרט בכזאת שמתקיימת בחברה רב-תרבותית. לסיכום, אני מאמין בלחזק את הסובלנות בחברה הישראלית, הן של כל אזרח כלפי חברו, והן של חברי קבוצה אחת כלפי קבוצה אחרת, ששונה ממנה בדעותיה.

ענייני אישות ומגדר ושוויון זכויות לבני כל המגדרים המיניים, מעסיקים את הציבור הישראלי כמו גם ציבורים רבים בעולם. הם נוגעים בליבת הגדרות הזהות של התרבויות המונותאיסטיות ומעבר להן.

כשיצא האדם מהקיום הבלתי אמצעי של חיי הטבע, בשפה המונותאיסטית זהו "הגירוש מגן העדן", הוא החל לעצב תרבות אנושית שמבדילה אותו משאר באי העולם. בני האדם, כחלק מעיצובה של ציוויליזציה, הגדירו את המותר והאסור בניהול של חיי היצר האנושיים. נאסרו בין השאר יחסי מין עם בעלי חיים, "משכב בהמה", ונקבעו גם גדרי המשפחה.

הקידושין, קביעת השייכות המוחלטת של אישה ל"בעלה", ומני וביה, איסור על קיום יחסי אישות עם גברים אחרים, היה אחד מרובדי היסוד של תהליך זה. בניסוח גס, כמו שאנו רושמים כיום בטאבו נדל"ן, כך באמצעים שונים נרשמה האישה כמקודשת באופן בלבדי לבעלה. ההגדרה הזו הייתה הכרחית לשם קיומה של המשפחה, אבן יסוד של הציוויליזציה האנושית.

ויחד עם זאת הייתה המשפחה ההיא פטריארכלית במהותה. הגבר הוא בעל הבית והוא גם בעל האישה. הגדרה של יחסי גבר-אישה מופיע כבר בספר "בראשית" עם הגירוש מגן העדן, קרי עם יצירת המשפחה ההיסטורית הראשונה, "הוא ימשול בך".

באותה מידה נקבעו גם איסורים אחרים, שהיו לטאבו שמעבר עליו דינו מוות. ניאוף, שבירת הקידושין הנ"ל, היה אחד מהם וכך גם "גילוי עריות" - שהתקיים בעולם הפגאני וכעת נאסר באיסור חמור. ילדי "יחסי עריות" הוגדרו כטמאים לדורות. הוקע גם משכב של איש עם בן מינו, זכר עם זכר ונקבה עם נקבה.

מכאן הקושי העצום מהבחינה התרבותית לשבור חלק מהטאבו הזה ולהכיר בתופעה, שנהיית יותר ויותר מקובלת, הומוסקסואליזם ושאר מרכיבי הלהט"ב. המודרנה מתמודדת כאן עם מסורות עתיקות יומין שנמצאות בבסיס כל התרבויות המונותאיסטיות. הסובלנות ביחס ללהט"ב שמבטאים כותבי גיליון זה מבטאת את הכרתם של רבים מצעירינו שחלק מאיסורי הטאבו הנ"ל צריכים להשתנות.

מקדמת התרבויות המונותאיסטיות על שמירת הטאבו הציוויליזטורי הופקדו רשויות דתיות. בעולם העברי המקראי היו אלו הכהנים ובעולמה של היהדות הרבנית היו אלו הרבנים, "תלמידי החכמים",

שזכו להיות שומרי הטאבו. עמדת משמר זו הייתה בסיסית לקיומה של הקהילה היהודית וגם נתנה בידי הממסד הרבני כוח רב.

בארצות המערב המודרניות הופקעה הזכות של שמירת מבנה המשפחה וטוהר המגדר מידי כהני הדת ונמסרה לרשויות המדינה החילונית. במדינת ישראל הצעירה, מסיבות היסטוריות של צורך ביצירת איזון בין דרישות חילונים ודתיים, וכהמשך לחוק העות'מני והמנדטורי, הופקדו ענייני האישות בידי שומריהם מקדמת הזמן היהודי רבני, הרבנים. דין תורה בענייני אישות נהיה לחוק המדינה. כך גם בעדות הדתיות האחרות בישראל נהיו כלי הקודש לממונים על ניהול ענייני האישות.

גם מציאות זו מאתגרת רבות בידי המודרנה. ציבורים גדלים והולכים מבטאים את התנגדותם להסדר זה שמנוגד להכרתם האישית. כותבי גיליון זה מבטאים את העמדה הזו שרווחת בין צעירים. רבים, גם כאלו שאין מניעה לחתן אותם ברבנות, מסרבים לכפוף את ראשם בפני רשות זו.

שניים מכותבי הגיליון מבטאים עמדה מיוחדת: יוזמה לקידום חינוך מיני בבתי הספר ובמכללות להכשרת מורים, בין השאר כדי שתגבר המודעות לסוגיות העכשוויות, לצורך בשיח פתוח בנושאי יסוד אלו ואולי תתפתח גם סובלנות כלפי חריגות לכאורה מהנורמה.

הכותבים אינם אנשי אקדמיה בתחומים אלו. כתיבתם היא ביטוי לרגשות אישיים ולעמדה חברתית וחינוכית. חיבוריהם ראויים להיות לחלק משיח מחנכים וסטודנטים בנושאי ליבה של הזהות האנושית.

בברכה,

משה שנר

31.5.2021